

Oppad 2 te Oud-Loosdrecht

rapport 3068

Oppad 2 te Oud-Loosdrecht, gemeente Wijdmeren

Een Bureauonderzoek

J.M. Blom

Colofon

ADC Rapport 3068

Oppad 2 te Oud-Loosdrecht (gemeente Wijdemeren)
Een Bureauonderzoek

Auteur: J.M. Blom

In opdracht van: gemeente Wijdemeren

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 25 juni 2012

Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

Status onderzoek: definitief, 22 juni 2012

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend
uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:

A. Muller

ISSN 1875-1067

ADC ArcheoProjecten
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Tel 033-299 81 81
Fax 033-299 81 80
Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Inleiding en administratieve gegevens	7
2 Bureauonderzoek	8
2.1 Doelstelling en vraagstelling	8
2.2 Methodiek	8
2.3 Resultaten	8
2.4 Gespecificeerde verwachting en conclusie	11
3 Aanbeveling	11
Literatuur	12
Geraadpleegd kaartmateriaal	12
Geraadpleegde websites	12
Lijst van afbeeldingen en tabellen	12

Samenvatting

In opdracht van de gemeente Wijdmeren heeft ADC ArcheoProjecten in april 2012 ten behoeve van de bouw van tien woningen een bureauonderzoek uitgevoerd op de locatie Oppad 2 te Oud-Loosdrecht, gemeente Wijdmeren.

Op basis van het bureauonderzoek werden geen archeologische waarden daterend van vóór de Late Middeleeuwen verwacht. Het dekzand dat is afgezet tijdens de laatste ijstijd was vermoedelijk te nat voor bewoning. Deze aanname is gebaseerd op booronderzoek in de omgeving van het plangebied. Het zand is bedekt door een pakket veen van ca. 3,5 tot 4 m dik. Dit is gevormd doordat de zeespiegel en daarmee ook de grondwaterstand bleef stijgen. Vanaf de Middeleeuwen is begonnen met de ontginning van het veengebied. De Oud-Loosdrechtse dijk waarlangs het plangebied is gelegen is een ontginningsas, waarlangs boerderijen en huizen stonden en van waaruit het veengebied in cultuur werd gebracht. Er geldt dan ook een hoge verwachting voor vindplaatsen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd. Eventuele sporen bevinden zich direct aan en onder het maaiveld, vermoedelijk in een ophogingspakket op het veen. Echter, door bouw en sloopactiviteiten is het aannemelijk dat de bodem van het plangebied is verstoord. De kans op het aantreffen van intacte archeologische waarden is daardoor zeer klein.

ADC ArcheoProjecten adviseert om het terrein vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling. Het is echter niet volledig uit te sluiten dat binnen het onderzochte gebied toch nog archeologische resten voorkomen. Het verdient daarom aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij de bevoegde overheid, zoals aangegeven in artikel 53 van de Monumentenwet.

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Periode	Afkorting	Tijd in jaren
Nieuwe tijd	NT	1500 - heden
Middeleeuwen:	XME	450 – 1500 na Chr.
Late Middeleeuwen	LME	1050 - 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	VME	450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd:	ROM	12 voor Chr. – 450 na Chr.
Laat-Romeinse tijd	ROML	270 - 450 na Chr.
Midden-Romeinse tijd	ROMM	70 - 270 na Chr.
Vroeg-Romeinse tijd	ROMV	12 voor Chr. - 70 na Chr.
IJzertijd:	IJZ	800 – 12 voor Chr.
Late IJzertijd	IJZL	250 - 12 voor Chr.
Midden-IJzertijd	IJZM	500 - 250 voor Chr.
Vroege IJzertijd	IJZV	800 - 500 voor Chr.
Bronstijd:	BRONS	2000 - 800 voor Chr.
Late Bronstijd	BRONSL	1100 - 800 voor Chr.
Midden-Bronstijd	BRONSM	1800 - 1100 voor Chr.
Vroege Bronstijd	BRONSV	2000 - 1800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):	NEO	5300 – 2000 voor Chr.
Laat-Neolithicum	NEOL	2850 - 2000 voor Chr.
Midden-Neolithicum	NEOM	4200 - 2850 voor Chr.
Vroeg-Neolithicum	NEOV	5300 - 4200 voor Chr.
Mesolithicum (Midden-Steentijd):	MESO	8800 – 4900 voor Chr.
Laat-Mesolithicum	MESOL	6450 - 4900 voor Chr.
Midden-Mesolithicum	MESOM	7100 - 6450 voor Chr.
Vroeg-Mesolithicum	MESOV	8800 - 7100 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):	PALEO	tot 8800 voor Chr.
Laat-Paleolithicum	PALEOL	35.000 - 8800 voor Chr.
Midden-Paleolithicum	PALEOM	300.000 – 35.000 voor Chr.
Vroeg-Paleolithicum	PALEOV	tot 300.000 voor Chr.

Bron: Archeologisch Basis Register 1992

1 Inleiding en administratieve gegevens

In het voorliggende rapport wordt een onderzoek beschreven waarvoor de volgende administratieve gegevens gelden:

Opdrachtgever:	gemeente Wijdmeren
Soort onderzoek:	bureauonderzoek
Aanleiding:	woningbouw
Locatie:	Oppad 2
Plaats:	Oud-Loosdrecht
Gemeente:	Wijdmeren
Provincie:	Noord-Holland
Kadastrale gegevens:	gemeente Loosdrecht sectie G 2383
Kaartblad:	31F
Oppervlakte plangebied	2200 m ²
Coördinaten:	134.419/468.867 (NO); 134.392/468.795 (ZO); 134.365/468.796 (ZW); 134.392/468.874 (NW)
Bevoegde overheid:	gemeente Wijdmeren
Deskundige namens de bevoegde overheid:	niet bekend
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):	51556
Auteur:	J.M. Blom
Projectmedewerkers:	J.M. Blom
Autorisatie:	A. Muller
Periode van uitvoering:	April/ mei 2012
Beheer en plaats documentatie:	ADC ArcheoProjecten bv, Amersfoort
Beheer en plaats digitale documentatie (e-depot):	http://persistent-identifier.nl/?identificer=urn:nbn:nl:ui:13-aanj-jf

Het plangebied ligt in een gebied waar een gemeentelijk archeologisch beleid is vastgesteld. Op grond van dit beleid valt het plangebied in de zone 'categorie 3', historische kernen.¹ Om in deze zone bij bodemingrepen groter dan 100 m² en dieper dan 35 cm een omgevingsvergunning te kunnen verkrijgen, dient de initiatiefnemer een rapport te overleggen waarin naar oordeel van de bevoegde overheid de archeologische waarde van het plangebied voldoende is vastgesteld. In het kader van dit proces heeft het in dit rapport beschreven onderzoek plaatsgevonden.

In Nederland dient het vaststellen van de archeologische waarde van een plangebied te gebeuren op grond van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.2).² Gemeenten kunnen hierop aanvullende uitvoeringskaders vaststellen. De gemeente Wijdmeren heeft voor zover bekend echter geen aanvullende uitvoeringskaders vastgesteld voor het uitvoeren van archeologisch vooronderzoek, noch zijn deze voor dit project afzonderlijk opgesteld. Dit onderzoek is dus gebaseerd op de algemene criteria die in de KNA staan geformuleerd.

¹ Husken 2010.

² SIKB 2010.

2 Bureauonderzoek

2.1 Doelstelling en vraagstelling

Het bureauonderzoek vormt de eerste stap in het vaststellen van de archeologische waarde van het gebied. Het doel van bureauonderzoek is het aan de hand van schriftelijke bronnen verwerven van informatie over bekende en/of verwachte archeologische waarden in het plangebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde, archeologische verwachting.

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?
- Is het plangebied voldoende onderzocht?
 - Zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek is nodig om te komen tot een selectiebesluit?
 - Zo ja, welk selectiebesluit kan worden genomen (vrijgeven, opgraven, begeleiden)?

2.2 Methodiek

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.2 Landbodems, protocol 4002 Bureauonderzoek. Daarnaast is de beeldbank van het Noord-Hollands Archief geraadpleegd. Dit heeft geen resultaten opgeleverd.

Het bureauonderzoek bestaat uit de volgende elf processtappen:

1. Afbakenen plan- en onderzoeksgebied en vaststellen consequenties van mogelijk toekomstig gebruik;
2. Aanmelden onderzoek bij Archis;
3. Vermelden (en toepassen) overheidsbeleid;
4. Beschrijven huidig gebruik;
5. Beschrijven historische situatie en mogelijke verstoringen;
6. Beschrijven mogelijke aanwezigheid bouwhistorische waarden in de ondergrond;
7. Beschrijven bekende archeologische en aardwetenschappelijke waarden;
8. Opstellen gespecificeerde verwachting;
9. Opstellen standaardrapport bureauonderzoek;
10. Afmelden onderzoek bij Archis: overdracht onderzoeksgegevens;
11. Aanleveren digitale gegevens bij e-Depot.

De processtappen 1 tot en met 7 leveren gegevens op basis waarvan processtap 8, de gespecificeerde verwachting wordt opgesteld. De gespecificeerde verwachting kan worden beschouwd als een belangrijke conclusie van het bureauonderzoek, omdat hierin wordt aangegeven of, en zo ja, welke archeologische waarden worden verwacht, indien relevant weergegeven op een kaart.

De resultaten van processtappen 1 tot en met 8 worden behandeld in de paragrafen 2.3.1 tot en met 2.3.5. Processtap 9 resulteert in het voorliggende rapport. De processtappen 10 en 11 hebben betrekking op het voor derden openbaar maken van de resultaten van het bureauonderzoek bij onder meer Archis en het e-Depot.

2.3 Resultaten

2.3.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik

De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op afbeeldingen 1 en 2.

Van het plangebied zelf zijn onvoldoende archeologische en aardkundige gegevens beschikbaar om een uitspraak te kunnen doen over de archeologische verwachting. Daarom zijn tevens gegevens betrokken uit de directe omgeving, waarmee het onderzoeksgebied kan worden gedefinieerd als het gebied binnen een straal van ca. 400m rondom het plangebied.

In het plangebied worden 9 rijwoningen en een villa gebouwd. De rijwoningen worden niet onderkelderd, de villa mogelijk wel. De villa zal aan de Oud-Loosdrechtsedijk worden gesitueerd, terwijl de rijwoningen in het midden en noorden van het plangebied zijn gepland (zie afb. 3). Exacte bouwplannen zijn nog niet bekend.

De consequentie van de voorgenomen ingreep kan zijn dat eventuele aanwezige waardevolle archeologische resten in de ondergrond mogelijk worden aangetast.

2.3.2 Beschrijving van de aardwetenschappelijke waarden

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het plangebied:

Bron	Informatie
Geologische kaart van Nederland 1:50.000 ³	Hollandveen (G0)
Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000 ⁴	bebouwd, rondom Oud-Loosdrecht ontgonnen veenvlakte met petgaten (2M47)
Bodemkaart van Nederland 1:50.000 ⁵	bebouwd, rondom Oud-Loosdrecht water en moeras
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) ⁶	hoogteligging plangebied ca. 0,2 m –NAP

De regio rond het plangebied is gevormd in het Holoceen, de huidige geologische periode, die is begonnen na de laatste ijstijd, ca. 11.500 jaar geleden. Door de temperatuurstijging en het daarmee samenhangende smelten van de ijskappen steeg de zeespiegel. De zee bereikte de regio rond Oud-Loosdrecht echter niet, waardoor lange tijd het in de ijstijd afgezette dekzand aan het oppervlak lag. De zeespiegel en daarmee ook de grondwaterstand bleef echter stijgen. Vanaf ca. 2000 v.Chr. ontstond achter een strandwallencomplex ter hoogte van de huidige kustlijn een moerasachtige vlakte waar veenvorming optrad. Het zand is door deze ontwikkelingen door een pakket veen van ca. 3,5 tot 4 meter dikte bedekt.⁷

Vanaf de Late Middeleeuwen werd het veen afgegraven of gebaggerd voor turfwinning. Ter plaatse van de ontginningsas van Oud-Loosdrecht bleef het veen intact, maar rondom het dorp ontstonden grote veenplassen. Het veen is hier weggeslagen. Op het veen is vaak een ophogingspakket aanwezig dat door eeuwenlange bewoning is ontstaan.⁸

2.3.3 Beschrijving van bekende archeologische waarden

In het onderzoeksgebied zijn de volgende archeologische (indicatieve) waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld (zie afbeelding 4):

AMK-terrein nr	Omschrijving	Datering ⁹	Opmerking
11933	historische kern Oud-Loosdrecht	LME/NT	overgang dekzandgebied naar komgebied

Onderzoeksmeldings-nummer	Soort onderzoek	Resultaat	Advies
8674	booronderzoek	geen aanwijzingen voor aanwezigheid archeologische resten	vrijgeven
49988	booronderzoek	natuurlijke bodem diep verstoord	vrijgeven

In ARCHISII zijn voor het onderzoeksgebied geen waarnemingen en vondstmeldingen geregistreerd. Op de IKAW heeft het plangebied een lage archeologische waarde vanwege de ligging in een veengebied. De gemeentelijke verwachtingskaart geeft echter vanwege de ligging

³ Stichting voor Bodemkartering 1988.

⁴ Stichting voor Bodemkartering/Rijks Geologische Dienst 1975.

⁵ Stichting voor Bodemkartering 1970.

⁶ <http://www.ahn.nl/viewer>

⁷ Berendsen 1997, Bouma 2012, Kruidhof 2003.

⁸ Bouma 2012.

⁹ Voor een verklaring van de afkortingen, zie tabel 1.

van het plangebied in de historische kern van Oud-Loosdrecht een hoge verwachting voor de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd.¹⁰

Het plangebied ligt in het archeologische monument dat de oude kern van Oud-Loosdrecht begrenst. Op grond hiervan kunnen archeologische resten daterend vanaf de Late Middeleeuwen worden verwacht.

Archeologische booronderzoeken in het onderzoeksgebied hebben echter overwegend een verstoord bodemprofiel aan het licht gebracht. In het dekzand dat bij een onderzoek 300 m ten westen van het plangebied is aangetroffen is geen bodemvorming waargenomen. Vermoedelijk was het dekzand laaggelegen en te nat om bodemvorming mogelijk te maken. Het is daarom niet aannemelijk dat het dekzand hier bewoonbaar is geweest.¹¹

2.3.4 Beschrijving van de historische situatie, mogelijke verstoringen en bouwhistorische waarden

De historische situatie is op verschillende kaarten als volgt:

Bron	Jaartal	Historische situatie
Bonnekaart ¹²	1873	vermoedelijk onbebouwd
Bonnekaart ¹³	1877	bebouwing aan zuidzijde, erachter weiland/water
Bonnekaart ¹⁴	1896, 1906, 1920, 1945	bebouwing aan zuidzijde, erachter weiland
Topografische kaart ¹⁵	1960 en 1981	bebouwing in noorden en zuiden
Topografische kaart ¹⁶	1992	bebouwing in het noorden, zuidelijk deel groenstrook

Oud-Loosdrecht is in de Late Middeleeuwen ontstaan.¹⁷ De oudst beschikbare gedetailleerde kaart dateert uit het einde van de 19^e eeuw.¹⁸ Op een kaart uit 1873 is het plangebied vermoedelijk nog onbebouwd en in gebruik als water dan wel weiland. Op een kaart uit 1877 is in het zuidelijk deel van het plangebied bebouwing ingetekend (zie afb. 5). Het is niet bekend of deze bebouwing onderkelderd is geweest. Het perceel erachter is in gebruik als weiland. Deze situatie blijft gedurende enkele decennia ongewijzigd. In de tuin is een vijver gegraven.¹⁹

Na de Tweede Wereldoorlog is ook bebouwing in het noordelijk deel gerealiseerd. De contouren van dit 'bouwwerk'²⁰ komen grotendeels met de huidige bebouwing van 't Kinder-Trefpunt. Dit gebouw is niet onderkelderd en onderheid met 119 heipalen. Oorspronkelijk was het in gebruik als sporthal. Door de bouw- en sloopactiviteiten kan de bodem zijn verstoord.

In het recente verleden heeft aan de zuidzijde van het plangebied bebouwing gestaan. Het is niet bekend of dit dezelfde bebouwing betreft als die op kaarten vanaf het eind van de 19^e eeuw is weergegeven. Het betrof een woonhuis en een schuur.²¹

2.3.5 Beschrijving huidig gebruik

Het noordelijk deel van het plangebied is momenteel bebouwd met een multifunctioneel centrum waar onder andere kinderactiviteiten en bedrijfsfeesten worden georganiseerd. Het zuidelijk deel is in gebruik als parkeerplaats.

¹⁰ Husken 2010.

¹¹ Kruidhof 2003.

¹² Bureau Militaire Verkenningen.

¹³ Bureau Militaire Verkenningen.

¹⁴ Bureau Militaire Verkenningen.

¹⁵ Topografische Dienst.

¹⁶ Topografische Dienst.

¹⁷ Husken 2010.

¹⁸ Via www.watwaswaar.nl was de minuutplan niet raadpleegbaar.

¹⁹ <http://www.bobvanwalderveen.com/leven.html>

²⁰ Terminologie gehanteerd door gemeente Wijdemeren.

²¹ Mededeling gemeente Wijdemeren.

2.4 Gespecificeerde verwachting en conclusie

De eerste, voor het bureauonderzoek opgestelde onderzoeksvraag *“Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?”* kan als volgt worden beantwoord:

In het plangebied worden geen archeologische waarden daterend van vóór de Late Middeleeuwen verwacht. Op basis van booronderzoek in de nabijheid van het plangebied wordt aangenomen dat het dekzand te nat was voor bewoning. Vanaf de Middeleeuwen is begonnen met de ontginning van het veengebied. De Oud-Loosdrechtse dijk is een ontginningsas, waarlangs boerderijen en huizen stonden en van waaruit het veengebied in cultuur werd gebracht. Er geldt dan ook een hoge verwachting voor vindplaatsen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd. Eventuele sporen bevinden zich direct aan en onder het maaiveld, vermoedelijk in een ophogingspakket op het veen. Echter, door bouw en sloopactiviteiten is het aannemelijk dat de bodem van het plangebied is verstoord. Ook archeologische onderzoeken in de nabijheid tonen aan dat de natuurlijke bodem langs het ontginningslint van Oud-Loosdrecht vaak recent is omgewerkt. De kans op het aantreffen van intacte archeologische waarden is daardoor zeer klein.

De beantwoording van de overige onderzoeksvragen is als volgt:

- *Is het plangebied voldoende onderzocht?*

Ja, het plangebied is voldoende onderzocht.

- *Zo ja, welk selectiebesluit kan worden genomen (vrijgeven, opgraven, begeleiden)?*

Geadviseerd wordt het plangebied vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling.

3 Aanbeveling

ADC ArcheoProjecten adviseert om het terrein vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling. Het is echter niet volledig uit te sluiten dat binnen het onderzochte gebied toch nog archeologische resten voorkomen. Het verdient daarom aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij de bevoegde overheid, zoals aangegeven in artikel 53 van de Monumentenwet.

Literatuur

- Berendsen, H.J.A.**, 1997: *Landschappelijk Nederland*, Assen. Van Gorcum.
- Bouma, N.** (red), 2012: *De porseleinfabriek en kosterswoning van dominee Joannes de Mol aan de Oud-Loosdrechtsedijk in Oud-Loosdrecht, gemeente Wijdmeren, Een archeologische opgraving*, ADC-rapport 2974, Amersfoort.
- Husken, S.**, 2010: *Toelichting bij Beleidskaart Archeologie gemeente Wijdmeren*, Haarlem.
- Kruidhof, C.N.**, 2003: *Plangebied Ottenhome en Swingboei, gemeente Wijdmeren; een inventariserend archeologisch onderzoek*, RAAP-notitie 338, Amsterdam.
- Stichting voor Bodemkartering**, 1970: *Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000 blad 31 Oost Utrecht*, Wageningen.
- Stichting voor Bodemkartering**, 1988: *Geologische Kaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 31 Oost Utrecht*, Haarlem.
- Stichting voor Bodemkartering/Rijks Geologische Dienst**, 1975: *Geomorfologische Kaart van Nederland schaal 1:50.000, blad 31 Utrecht*, Wageningen/Haarlem.

Geraadpleegd kaartmateriaal

Bureau Militaire Verkenningen, 1873, 1877, 1896, 1906, 1920 en 1945: *Oud-Loosdrecht, blad 406, 1:25.000*.

Geraadpleegde websites

<http://archis2.archis.nl>
<http://www.ahn.nl/viewer>
<http://www.watwaswaar.nl>

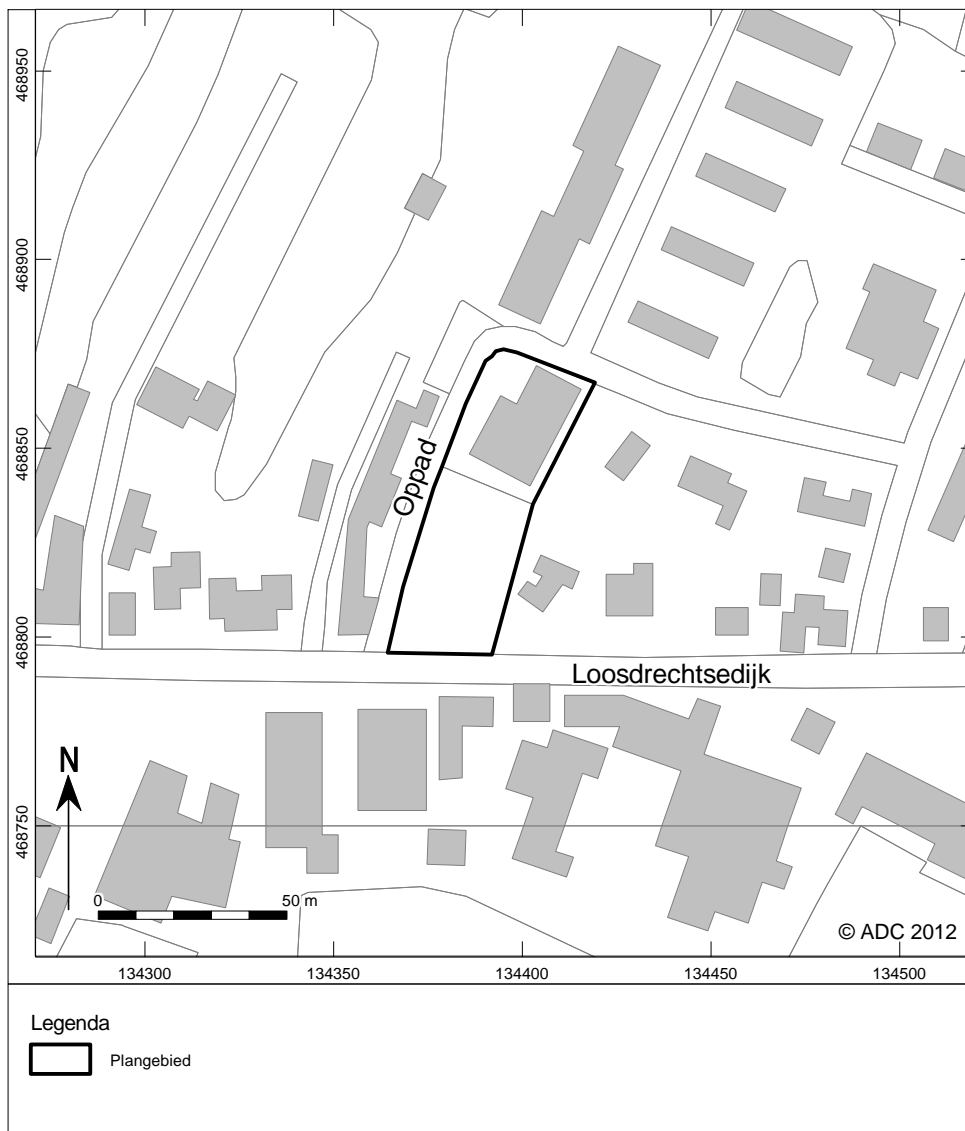
Lijst van afbeeldingen en tabellen

- Afb. 1 Locatie van het plangebied
Afb. 2 Detailkaart van het plangebied
Afb. 3 Bouwplannen
Afb. 4 Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen
Afb. 5 Locatie van het plangebied op de Bonnekaart uit 1877

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Afb. 1 Locatie van het plangebied

Afb. 2 Detailkaart van het plangebied

Afb. 3 Bouwplannen

Legenda		ARCHIS-meldingen (bijgewerkt sept 2011)	
	Historische kern (categorie 3)		Onderzoeksmelding
	Veenpolder (categorie 5)		
	Archeologievrij		
	AMK-terrein van hoge archeologische waarde		
	Plangebied		

Afb. 4Beleidskaart gemeente Wijdmeren, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen

Afb. 5 Locatie van het plangebied op de Bonnekaart uit 1877